

O. Pezvan

PERSONALITY RESOURCES REFLECTIVE SELF-APPRAISAL OF STUDENTS

In the article it is researched the problem of the adequate conscious of students personality professional significant resources, it is given proof of dependence on the reflective self-appraisal development degree. It is discovered the main point of self-appraisal as the ability of critical attitude to own action results; self-appraisal structure which is the self-appraisal of the results and potential of the activity; self-appraisal components such as cognitive which is defined by intellectual operations of comparing themselves with other people and emotional which is personality attitude to the results of action or to the other people. On the grounds of scientific literature and the author's practical activity it has been defined the new type of self-appraisal such as reflective self-appraisal which is a respondent's opinion how he is appraised by other people.

It is argued the dependence of personal reality on adequate self-appraise by means of awareness of personality resources development presence and proper degree which is important for professional activity.

It is stressed attention on "conservation" resources principle which is implemented by means of a person's ability to get, store, reproduce, increase and reallocate resources according to personality importance. It is defined that the priority reflection of each person's realized resources which acts on the base of reflective self-appraisal leads to define this principle as the main one for a students professional activity.

Keywords: self-appraisal; reflective self-appraisal; personality resources; professional activity; students.

Рецензенти

Дроздова І. П. – д. пед. н., проф.,

Ігнатюк О. А. – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 26.02.2014

УДК 378.355.58 (075.8)

Т. О. Сулов

**МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ
ПРОФЕСІЙНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ**

Представлено результати аналізу наукових праць педагогів щодо педагогічного моделювання та на їх основі запропоновано власний підхід до теоретичного моделювання системи удосконалення професійно-екологічної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. Для оцінювання ефективності функціонування моделі запропоновано використання екологічних багаторівневих завдань, де майбутні офіцери-прикордонники виступатимуть в якості експертів.

Ключові слова: майбутні офіцери-прикордонники; моделювання; професійно-екологічна підготовка; система.

Вступ. Педагогічне моделювання можна визначити як спосіб пізнання дійсності, який полягає у відображенні і відтворенні предмета, що вивчається, явища або процесу за допомогою будь-якої системи. Моделювання, на думку С. В. Сінкевича, – це частина технологічного компоненту проектування і виражається властивостями відображати предмети, явища або події навколишньої дійсності, а також їх структуру і закономірності розвитку (Сінкевич С. В., 2002, с. 91).

Слово «модель» – з латинської «modulus», що означає міра і зразок. Модель представляє собою засіб наукового пізнання, являється представником оригіналу і заміником прототипу, який зручний для вивчення і може переносити отриманні знання на вихідний об'єкт. Ця система, на думку М. О. Мацишина, характеризується істотними структурними властивостями, де охоплюються тільки ті характеристики прототипу, які важливі в певній ситуації і які виступають об'єктом вивчення – тому модель відповідає оригіналу (Мацишин М. О., 2006, с. 29).

Моделі у педагогічному проектуванні носять описовий, роз'яснювальний або прогнозувальний характер. Моделювання дає можливість педагогам визначати і прогнозувати хід навчального процесу за певний період часу, виявляти умови підвищення його ефективності, попереджуючи можливі небажані ситуації. Моделюванню, на думку І. А. Новака, підлягають характер і способи педагогічної діяльності, методи і форми організації навчання, результати досліджень в педагогічних системах (Новак І. А., 2002, с. 18).

Результати аналізу останніх досліджень показують, що проблемі моделювання підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників присвячено наукові роботи М. О. Мацишина (Мацишин М. О., 2006, с. 129), І. А. Новака (Новак І. А., 2002, с. 18), І. М. Почекаліна та В. В. Райка (Почекалін І. М., Райко В. В., 2010, с. 368-373), С. В. Сінкевича (Сінкевич С. В., 2002, с. 127-130) та ін. Окремі аспекти професійно-екологічної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників було викла-

дено у праці Г. П. Бліннікова, Л. С. Дацюк, Шевчук В. М., (Блінніков Г. П., Шевчук В. М., Дацюк Л. С., 2009, с. 211-220) та ін.

Проте, поза увагою науковців залишається моделювання системи професійно-екологічної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Мета статті – дослідження можливостей теоретичного моделювання системи удосконалення професійно-екологічної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Особливості моделювання системи удосконалення професійно-екологічної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. Проектування структурно-змістовної моделі екологізації фахової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, методологічно орієнтованої на системний підхід, дозволяє визначити механізми формалізації процедур управління. До їх основи покладено комбінування ідей проектування навчальних систем, їх верифікація, послідовний аналіз, а також цілеспрямоване коригування.

Методологічним орієнтиром у визначенні механізмів реалізації структурно-змістовної моделі екологізації професійної підготовки є дидактичний синтез. Принципова технологічна схема може полягати в тому, що спочатку проектується певна навчальна система, правдивість якої перевіряється шляхом практичної реалізації в конкретних умовах навчально-виховного процесу. В подальшому збираються і аналізуються відомості про характер функціонування відповідної навчальної програми і відповідних результатів. З використанням такої інформації реалізується повторне проектування (коригування) відповідної освітньої структури.

Комплексною основою для проектування структурно-змістовної моделі екологізації навчання в системі безперервної професійної підготовки майбутнього офіцера-прикордонника може бути системний підхід, діалектичний синтез цілого у співвідношенні із загальнонауковими теоріями досягнення антропології. Сутність комплексної основи полягає у системному застосуванні досягнень сучасної науки до вирішення проблем проектування навчального процесу, постійної систематизації і корекції отриманих результатів.

Підвищення якості професійно-екологічної підготовки курсантів потребує наукової розробки навчальних програм і самого змісту екологічної освіти, а також комплексного вивчення визначеної проблеми.

Для того щоб структурно-змістовна модель задовольняла сучасним вимогам процесу професіоналізації, вона повинна базуватися на принципах системності, безперервності і економічної цілісності. Цим же принципом С. В. Сінкевич визначає критерії підбору змісту навчального матеріалу для освітніх програм (Сінкевич С. В., 2002, с. 111-118).

Модель екологізації підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників має ті ж елементи, що

й будь-яка педагогічна система: мета підготовки фахівця, зміст навчальних дисциплін, завдання виховання, дидактичні умови реалізації навчальних програм, організаційні форми взаємодії курсантів і викладачів.

Створення моделі на основі системного підходу нами було здійснено у три етапи: упорядкування і опрацювання чинних нормативних документів; уточнення навчальних програм; постійна оптимізація окремих компонентів комплексу навчальних дисциплін або навчально-виховного процесу в цілому.

При удосконаленні професійно-екологічної підготовки у вищому військовому навчальному закладі (ВВНЗ) використано емпіричні науково-практичні підходи. Зміст емпіричної стадії проектування складала аналіз нормативних документів і методичних матеріалів.

Основним критерієм оцінювання і результату професійно-екологічної підготовки військового фахівця є готовність випускників до вирішення типових професійних завдань відповідно до функціональних обов'язків. Під професійним завданням розуміємо специфіку майбутньої діяльності випускника ВВНЗ.

Вибір системотвірного фактора визначив стратегію проектування – змістовно-динамічну, яка враховує особистість курсанта, цілі і завдання навчання. Використання системного підходу дозволило визначити місце професійної діяльності військового фахівця в системі інваріаційної структури діяльності людини.

Конкретні екологічні знання в контексті охорони державного кордону визначають необхідність найсучасніших форм викладення навчального матеріалу, а інтегральний характер формування екологічної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників обумовлює складність системи професійних знань, які мають значення світогляду. Екологія вносить свій внесок до розкриття цілісного уявлення про оточуюче середовище і людину. Це передбачає розробку гнучких форм екологізації навчання на міждисциплінарному рівні. Крім того, необхідно враховувати і національно-культурний рівень педагогічної системи. З цього випливає варіативність форми включення екологічного матеріалу до навчальних планів і програми підготовки курсантів. Виходячи з викладеного розглядаємо три структурні моделі: багатопредметна, однопредметна та змішана.

За багатопредметною моделлю визначається глибока екологізація змісту в логіці будування традиційних навчальних дисциплін як звичайного, так і загальногуманітарного циклів. До навчальних матеріалів включаються питання, пов'язані з розкриттям поняття «середовище», розуміння цього поняття як інтегрального через специфічні для кожної навчальної дисципліни методи навчання; забезпечення засвоєння цього поняття через різні засоби і форми навчання.

Однопредметна модель визначає вивчення екології в рамках самостійної навчальної дисципліни, де охорона навколишнього середовища носить визначальний (стрижневий) характер. Виділення екології до самостійного курсу має як позитивні результати, так і негативні наслідки. Останні пов'язані з небезпекою локалізації і фрагментованості екологічних знань в свідомості курсантів. У такому випадку необхідним є пошук оптимального обсягу і структури всього змісту матеріалу.

Змішана модель, на нашу думку, є перспективною. В цій моделі контент екологічних знань вводиться з урахуванням особливостей традиційних навчальних дисциплін, а також в цілком самостійних інтегрованих навчальних дисциплінах, вивчення яких передбачено для кожного етапу професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Для старших курсів ВВНЗ враховуються особливості профільного навчання. Залежно від його специфіки, варіантами можуть бути курси як філософсько-гуманітарного типу (екологія і культура), так і прикладного характеру (екологічна безпека, радіаційний, хімічний, біологічний захист підрозділів).

При розробці моделі системи удосконалення професійно-екологічної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників використовується три основних властивості системи: ієрархічності, емерджентності і «теорії катастроф». Ієрархія цілей визначає послідовність вивчення навчальних дисциплін згідно з освітньо-кваліфікаційними характеристиками. Емерджентність обумовлюється неочікуваними результатами. Використання логіки аналізу при реалізації системи формування екологічної готовності разом з найновішими методами розрахунку зв'язків і логікою графів дозволяє достатньо точно визначити ієрархічну структуру, емерджентні властивості і механізм функціонування системи. Послідовність етапів аналізу системи така: 1) на основі експериментальних даних, що характеризують систему підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників та її елементів, визначають її параметри; 2) визначається напрям зв'язків і виявляється базові підсистеми – трійка результатів, де два з них є основою для третього емерджентного результату; 3) визначаються цілі послідовних результатів підсистеми, яка забезпечує кінцевий результат функціонування системи в цілому і відображає внутрішній її механізм. Теоретична модель системи тотожна соціальному замов-

ленню суспільства на сучасному етапі і, разом з тим, є динамічною.

Основними цілями моделювання є формування екологічної готовності в процесі професійно-екологічної підготовки курсантів, організація активної пізнавальної діяльності для формування особистісних властивостей майбутнього офіцера-прикордонника, виявлення рівня його готовності до виконання професійних завдань, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища.

Роботу викладача блоку спеціальних дисциплін потрібно спрямувати на формування особистості військового фахівця, який володів би професійно-екологічним мисленням, вмів розпізнати екологічну ситуацію у ході виконання професійних завдань з охорони державного кордону та був готовий до застосування сформованих рефлексивних дій на практиці. Рефлексивні вміння, на наш погляд, – важливий компонент екологічної готовності, який може бути сформований через використання рефлексивної педагогіки. Для практичного застосування рефлексивної педагогіки необхідно створити систему оцінювання сформованості рефлексивних вмінь. Вважаємо, що тут найбільше підходить запропонована М. О. Мацишиним система рейтингових оцінок (Мацишин М. О., 2006, с. 97).

Висновки. Отже, до основних елементів структурно-змістовної моделі професійно-екологічної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників нами включено: ядро знань з професійно-екологічної рефлексивної діяльності; вивчення особливостей виконання професійних завдань в умовах екологічних надзвичайних ситуацій; механізм встановлення та прояву міжпредметних зв'язків; визначенні професійно-екологічних засад викладання спеціальних навчальних дисциплін; способи отримання і галузь застосування на практиці знань (наукова аргументація, логіка, аналіз, синтез). Для оцінювання ефективності функціонування структурно-змістовної моделі пропонуємо використання екологічних багаторівневих завдань, де майбутні офіцери-прикордонники виступатимуть в якості експертів. Глибина засвоєння навчального матеріалу екологічної спрямованості може бути оцінена за рівнем професійної мотивації курсантів.

Перспективою подальшого дослідження є розробка структурно-змістовної моделі професійно-екологічної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Література

Блінніков Г. П., Шевчук В. М., Дацюк Л. С. Прикладна екологія та екологічні аспекти діяльності органів охорони державного кордону: Навчальний посібник. – Хмельницький: Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2009. – 316 с.

Мацишин М. О. Модель професійного становлення майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України / М. О. Мацишин // Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. Вип. 308. Педагогіка та психологія. – Чернівці: Рута, 2006. – 129 с.

Новак І. А. Дидактична модель підготовки оперативного складу Прикордонних військ України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / І. А. Новак. – Національна академія Прикордонних військ України імені Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2002. – 18 с.

Почекалін І. М. Модель формування професійної культури офіцерів в умовах службової діяльності / І. М. Почекалін, В. В. Райко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: збірник наукових праць №8 (61) / гол. ред. Сущенко Т. І. – Запоріжжя: Вид-во Класичного приватного університету, 2010. – С. 368–373.

Сінкевич С. В. Формування ціннісного ставлення курсантів вищих військових закладів освіти до вивчення іноземної мови: дис. ... канд. пед. наук: 20.02.02 / Сінкевич Сергій Валентинович; Національна академія Прикордонних військ України імені Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2002. – 186 с.

References

Blinnikov, G. P., Schevchuk, V. M., Datsuk, L. S. (2009). Applicable ecology and state border guard organs activity ecological aspects. Khmelnytsky: National Academy of named after Bohdan Khmelnytsky. (in Ukrainian).

Matsyschyn, M. O. (2006). Model of future State Border Guard Service of Ukraine officers professional development. Naukovyi visnyk Chernivets'koho Universytetu, 308, ser. Pedagogica ta psykholgia. Chernivtsi: Ruta. (in Ukrainian).

Novak, I. A. (2002). Didactic model of border guard troops of Ukraine operative staff training. Extended abstract of candidate's thesis. Khmelnytsky: National Academy of Border Guard Troops of Ukraine named after Bohdan Khmelnytsky. (in Ukrainian).

Pochekalin, I. M. (2010). Officers' professional culture formation model in conditions of service activity. T. I. Suschenko (Eds.), Pedagogica formuvannya tvorchoi osobystosti u vyshchii i zagalnoosvitnii shkolakh, 8 (61), Zaporizhya: Classical Private University. (in Ukrainian).

Sinkevych, S. V. (2002). Higher military educational establishments cadets' value attitude formation to foreign language learning. Candidate's thesis. Khmelnytsky: National Academy of Border Guard Troops of Ukraine named after Bohdan Khmelnytsky. (in Ukrainian).

Т. А. Суслов

МОДЕЛИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ-ПОГРАНИЧНИКОВ

Представлены результаты анализа научных работ педагогов по педагогическому моделированию и на их основе предложен собственный подход к теоретическому моделированию системы совершенствования профессионально-экологической подготовки будущих офицеров-пограничников. Для оценивания эффективности функционирования модели предложено использование экологических многоуровневых заданий, где будущие офицеры-пограничники будут выступать в роли экспертов.

Ключевые слова: будущие офицеры-пограничники; моделирование; профессионально-экологическая подготовка; система.

T. Suslov

FUTURE BORDER GUARD OFFICERS' PROFESSIONAL ENVIRONMENTAL TRAINING SYSTEM IMPROVEMENT SIMULATION

The article presents the analysis results of scientific works related to pedagogical simulation and based on these researches own approach to theoretical modeling of future border guard officers professional environmental training.

The model is a tool of scientific knowledge and representative of the original and substitute prototype that is comfortable for learning and gaining knowledge within the original object. This system which is characterized by significant structural components has covered only the characteristics of the prototype those are important in a fixed situation – so the model corresponds to an original. Model in the pedagogical sense has descriptive, explanatory or forecasting character. Simulations allow tutors to predict the course of the learning process, to identify conditions with regard to improving its efficiency, preventing possible adverse situation. Modelling is subject to the tutor activities, training and research methods in educational systems.

The main structural elements of the model content within future border guard officers professional and environmental training include: core knowledge of professional and environmental reflexive activity, the study features perform professional tasks in terms of environmental emergencies; definition of basic and environmental training principles with regard to specific disciplines, methods and scope of practical knowledge obtaining (scientific reasoning, logic, analysis, synthesis). To evaluate the efficiency of the model structure and content it has been suggested an environmental multi-use tasks for future border guard officers acting as experts. The depth of material learning can be evaluated in terms of professional motivation of cadets.

Key words: future border guard officers; modeling; professional environmental training; system.

Рецензенти

Бунеев Т. В. – канд. пед. н., доц.,
Сінкевич С. В. – канд. пед. н., доц.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2014